

გ. ჩოგოვაძის სახელობის საქართველოს ენერგეტიკისა
და ენერგეტიკულ ნაგებობათა სამეცნიერო-კვლევითი
ინსტიტუტი

ხელნაწერის უფლებით

ჩ ო მ ა ხ ი ძ ე ო რ ა კ ლ ი

**საქართველოს ელექტროენერგეტიკის სტრატეგიული
პრობლემები და განვითარების პოტენციალი**

05.14.01.- ენერგეტიკული სისტემები და კომპლექსები

ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო
ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

ა ვ ტ ო რ ე ფ ე რ ა ტ ი

თბილისი,
2006

ნაშრომი შესრულებულია გ. ჩიგოვადის სახელობის საქართველოს ენერგეტიკისა და ენერგეტიკულ ნაგებობათა სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში

სამეცნიერო ხელმძღვანელი – დემი ლაოშვილი

ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი, საქართველოს სახელმწიფო
პრემიის ლაურეატი

ოფიციალური ოპონენტები – რევაზ არველაძე

საქართველოს ენერგეტიკის მეცნიერებათა

აკადემიის პრეზიდენტი, ტექნიკის

მეცნიერებათა დოქტორი. (შიფრი 05.14.01)

– პაატა ცინცაძე

ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი.

(შიფრი 05.14.10)

დისერტაციის დაცვა შედგება

საათზე

გ. ჩიგოვადის სახ. საქართველოს ენერგეტიკისა და ენერგეტიკულ ნაგებობათა
სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის T05.14 №6 სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე
მისამართი: ქ. თბილისი, მ. კოსტავას, 70.

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება ინსტიტუტის ბიბლიოთეკაში

ავტორეფერატი დაგზავნილია „ « 2006 წ.

სადისერტაციო საბჭოს

სწავლული მდივანი, ტ.მ.დ., პროფ.

გ. ხელიძე

1. ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თემის აქტუალობა. ელექტროენერგეტიკა სათბობ-ენერგეტიკული კომპლექსის წამყვანი დარგია, რომელზეც დიდადაა დამოკიდებული ქვეყნის ენერგოუზრუნველყოფის დონე. მისი ჯეროვანი განვითარების გარეშე არარეალური იქნება არამარტო ქვეყნის ეკონომიკის აღორძინება, არამედ საფრთხე შეექმნება მის დამოუკიდებლობასაც. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ საქართველოს ელექტროენერგეტიკის განვითარებაში ბევრმა პრობლემამ იჩინა თავი. ფაქტობრივად განახევრდა ელექტროენერჯის წარმოება და მოხმარება, მინიმუმამდე დაეცა ქვეყნის ელექტრომომარაგების დონე და ელექტრიფიკაციის მაჩვენებლები, აქედან გამომდინარე შეფერხდა ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება, მძიმე შედეგებმა იჩინა თავი როგორც მატერიალური წარმოების, ისე კომუნალურ-საყოფაცხოვრებო სფეროში.

ცხადია, ასეთ პირობებში ელექტროენერგეტიკის სტრატეგიული პრობლემების მეცნიერული შესწავლა და, შესაბამისად, განვითარების შესაძლებლობების გამოვლენა აქტუალურია როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული თვლსაზრისით.

სამუშაოს მიზანია საქართველოს ელექტროენერგეტიკის განვითარებაში არსებული მთავარი საკვანძო პრობლემების გამოკვლევა და მის საფუძველზე ქვეყნის ენერგოუზრუნველყოფის დონის მაქსიმალური ამაღლების პოტენციალური შესაძლებლობების გამოვლენა და მეცნიერული დასაბუთება.

ძირითადი ამოცანები. ზემოაღნიშნული მიზნების მისაღწევად დასმული იყო შემდეგი ამოცანები:

- საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ელექტროენერგეტიკის როლის და მნიშვნელობის შესწავლა;
- საქართველოს დამოუკიდებლობის წლებში დარგის ტექნიკურ-ეკონომიკური განვითარების გამოკვლევა;
- ქვეყნის ელექტრობალანსის ანალიზი;
- საქართველოს ელექტროენერგეტიკაში მიმდინარე რეფორმების, მათ შორის დარგის რეგულირების, ელექტროენერჯის საბითუმო ბაზრის ფუნქციონირების და პრივატიზაციის განხორციელების პირველი შედეგების განსაზღვრა;
- ქვეყანაში სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკის შეფასება;
- საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული ბუნებრივი ენერგეტიკული რესურსების (როგორც ტრადიციულის, ისე არატრადიციულის) ათვისების ანალიზი;
- ეკონომიკაში ენერგიაშემცველების გამოყენების მდგომარეობის დადგენა;
- ქვეყნის საგარეო ენერგეტიკული კავშირების შესწავლა.

კვლევის მეთოდური საფუძველია პრობლემისადმი სისტემური მიდგომა; გამოყენებულია ელექტროენერგეტიკის თეორიული საფუძვლების ძირითადი კანონები და დებულებები, აგრეთვე კვლევის ისეთი მეთოდები, როგორცაა ალბათობის თეორია, მათემატიკური სტატისტიკა, მოდელირება და სხვა.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე:

- დასაბუთებულია ელექტროენერგეტიკის მზარდი როლი და მნიშვნელობა საქართველოს ეკონომიკისათვის საბაზრო ურთიერთობათა პირობებში;
- დადგენილია საქართველოს ელექტროენერგეტიკის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები: ეს, პირველ რიგში, გამოხატულია ბოლო 12 წლის

მანძილზე ელექტროენერჯის წარმოების თითქმის ერთ დონეზე არსებობით და მოხმარების მცირეოდენი მატებით;

– შესწავლილია საქართველოს ელექტრობალანსი, რომლის თანახმად, მთელ საანალიზო 15 წლიან პერიოდში (1990-2005 წწ.) იგი დეფიციტურია, ხოლო წარმოებასთან შედარებით მოხმარების წინმსწრები ტემპი დაბალანსებულია ელექტროენერჯის იმპორტის მნიშვნელოვანი ზრდით;

– დადგენილია დარგში მიმდინარე რეფორმების (რეგულირება, საბითუმო ბაზრის ფუნქციონირება, პრივატიზაცია) პირველი შედეგები და ჩამოყალიბებულია წინადადებები მისი სრულყოფის მიზნით;

– შეფასებულია ქვეყანაში სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკის როლი და მნიშვნელობა. მინიშნებულია, რომ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ საქართველოს დამტკიცებული სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკა, ანუ ქვეყნის ენერგეტიკული სექტორის განვითარების კანონიერი საფუძველი, 2006 წლამდე არ გააჩნდა. ამან კი გარკვეული ზიანი მიაყენა დარგის განვითარებას;

– განსაზღვრულია საქართველოს ბუნებრივი ენერგეტიკული რესურსული პოტენციალი როგორც ტრადიციული, ისე არატრადიციული სახეების მიხედვით და ამ შესაძლებლობათა ათვისების ხარისხი;

– დადგენილია ქვეყანაში ენერგოეფექტურობის დონე და დინამიკა; შესწავლილია დამოუკიდებლობის წლებში საქართველოს ენერგეტიკული კავშირები მეზობელ სახელმწიფოებთან.

ნაშრომის პრაქტიკული ღირებულება. კვლევის შედეგები შეიძლება გამოყენებულ იქნას საქართველოში ენერგეტიკული სტრატეგიისა და პოლიტიკის შემუშავების, აგრეთვე ენერგეტიკული უსაფრთხოების პროგრამის შედგენის დროს. იგი სასარგებლო იქნება ქვეყნის ენერგოუზრუნველყოფის საკითხებით დაინტერესებული ნებისმიერი პირისათვის, მეცნიერმუშაკებისა და დარგში დასაქმებული ინჟინერ-ტექნიკური პერსონალისათვის. ნაშრომის ძირითადი დებულებების გამოყენება შეიძლება ტექნიკური სწავლების პროცესშიც.

ნაშრომის აპრობაცია. ნაშრომის ძირითადი დებულებები გამოქვეყნებულია რეცენზირებად ჟურნალებში: „ენერჯია“, „მეცნიერება და ტექნოლოგიები“ და „საქართველოს საინჟინრო სიახლენი“.

ნაშრომის სტრუქტურა. ნაშრომი შედგება შესავლის, 3 თავისა და დასკვნებისაგან. ნაშრომს თან ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის სია 86 დასახელებით. ნაშრომი შეიცავს კომპიუტერზე ნაბეჭდ 157 გვერდს, 14 ნახაზს და 31 ცხრილს.

კონკრეტულად ნაშრომის სტრუქტურა ასეთია:

შესავალი

თავი I საქართველოს ელექტროენერგეტიკის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები

1.1 თანამედროვე პირობებში ელექტროენერგეტიკის როლი და მნიშვნელობა საქართველოს ეკონომიკაში

1.2 ელექტროენერგეტიკის განვითარება 1990-2005 წლებში

1.3 საქართველოს ელექტრობალანსი

თავი II საქართველოს ელექტროენერგეტიკის სტრატეგიული პრიორიტეტები

2.1 სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკა

2.2 დარგის რეგულირება

2.3 ელექტროენერჯის საბითუმო ბაზრის ფუნქციონირება

2.4 პრივატიზაცია

თავი III საქართველოს ელექტროენერჯეტიკის განვითარების პოტენციალი

3.1 ენერგეტიკული რესურსები

3.2 ენერგოეფექტურობის ამაღლება

3.3 საერთაშორისო ენერგეტიკულ სისტემაში ინტეგრირება

დასკვნები

ლიტერატურა

დანართები

II. ნაშრომის მოკლე შინაარსი

შესავალში დასაბუთებულია თემის აქტუალობა, ჩამოყალიბებულია შესასწავლი საკითხების წრე, აგრეთვე გამოკვლევის მიზანი და ამოცანები. ფორმულირებულია ნაშრომის მეცნიერული სიახლე და პრაქტიკული მნიშვნელობა.

პირველი თავი „საქართველოს ელექტროენერჯეტიკის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები“ – წარმოდგენილია 3 პარაგრაფით, სადაც განხილულია საბაზრო ურთიერთობათა პირობებში ელექტროენერჯეტიკის როლი და მნიშვნელობა, დარგის განვითარების ანალიზი 1990-2005 წლებში და ელექტრობალანსი.

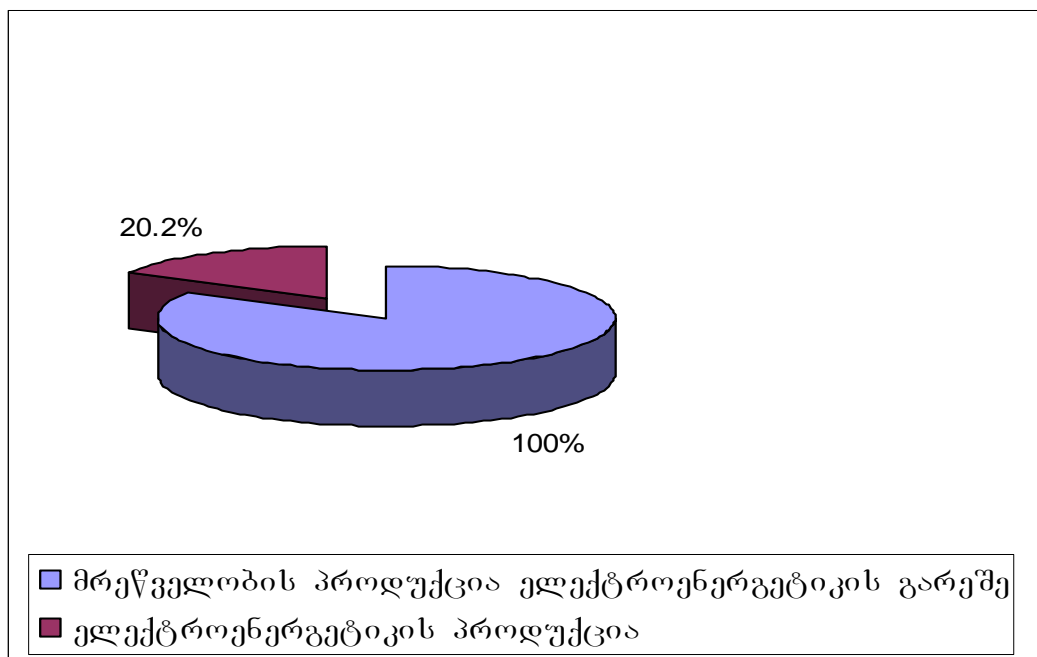
ნაშრომში, სათანადო მონაცემების საფუძველზე, დასაბუთებულია, რომ საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ელექტროენერჯეტიკის როლი საქართველოში განსაკუთრებით გაიზარდა. მდგომარეობა ამ მხრივ გამწვავდა მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში. ამ პერიოდისათვის დამახასიათებელი იყო ჯერ ელექტროენერჯის წარმოების ზრდის ტემპის შემცირება, ხოლო შემდეგ მისი აბსოლუტური კლება. შედეგებიც კატასტროფული აღმოჩნდა. ელექტროენერჯის წარმოების ერთი ერთეულით (პროცენტით) შემცირებამ, წარმოებული ეროვნული შემოსავალი 1,27 ერთეულით შეამცირა, მათ შორის მრეწველობის პროდუქცია – 1,38; სოფლის მეურნეობის პროდუქცია – 1,88 და რკინიგზის ტრანსპორტის პროდუქცია – 2,08 ერთეულით. ენერჯის დეფიციტის პირობებში მისი გარედან შემოტანა დაუძლეველ ტვირთად დააწვა ქვეყნის ისედაც მძიმე ეკონომიკურ მდგომარეობას. აღნიშნულ წლებში შემოტანილ ენერგორესურსებზე დანახარჯებმა მთელ იმპორტულ პროდუქციაში 90%-ს გადააჭარბა.

ელექტროენერჯეტიკა ერთ-ერთი მთავარი დარგია, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს დამოუკიდებლობის გზაზე დამდგარი ქვეყნის ეკონომიკურ-სოციალური განვითარების საჭირო მდგრადი პირობები. მას არამარტო ეკონომიკურ-სოციალური და გარემოს დაცვითი, არამედ პოლიტიკური დატვირთვაც აქვს. ამ დარგის ჯეროვანი განვითარების გარეშე საფრთხე შეექმნება როგორც ეკონომიკურ-სოციალურ განვითარებას, ისე ქვეყნის დამოუკიდებლობასაც. 2005 წლის მდგომარეობით, ელექტროენერჯეტიკაში დასაქმებულია მრეწველობის მომუშავეთა 17,6% და შექმნილია ქვეყნის მთელი სამრეწველო პროდუქციის 20,2%, ანუ დაახლოებით მეხუთედი (იხ. ნახ. 1). ამ წელს საქართველოში შემოტანილ იქნა 467,2 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების

ენერგორესურსები, მათ შორის ელექტროენერჯის წილად 40,1 მლნ მოდის. ეს კი თითქმის იგივე თანხაა, რაც ქვეყანაში ხორბლის შემოტანაზე დაიხარჯა ამ წელს.

დისერატციაში დაწვრილებითაა დახასიათებული საქართველოს ელექტროენერგეტიკის განვითარების ტენდენციები 1990-2005 წლებში. ნათქვამია, რომ, მიუხედავად დარგში არსებული პრობლემებისა, საბჭოთა პერიოდიდან დამოუკიდებელმა საქართველომ მემკვიდრეობით საკმაოდ განვითარებული ელექტროენერგეტიკული ბაზა მიიღო. 1990 წლის ბოლოს დარგში ყველა სახის ელექტროსადგურების დადგმულმა სიმძლავრემ 4559,7 ათას კვტ-ს, ხოლო ელექტროენერჯის გამომუშავებამ 14245,7 მლნ კვტ.სთ-ს მიაღწია, რაც 1960 წლის დონეს შესაბამისად 4,7-ჯერ და 3,8-ჯერ აღემატებოდა. 1990 წელს სიმძლავრის 59,9%, ანუ 2733,4 ათასი კვტ., ხოლო გამომუშავების 53,3%, ანუ 7599,8 მლნ კვტ.სთ ჰესებზე მოდიოდა. შემდგომში საქართველოში ელექტროენერჯის წარმოება ჯერ ერთ დონეზე გაიყინა, ხოლო შემდეგ შემცირება დაიწყო. 1990-1995 წლებში ელექტროენერჯის წარმოება შემცირდა 50,3%-ით, მოხმარება 2,2-ჯერ, მათ შორის მრეწველობაში 8,4-ჯერ; შესაბამისად გაიზარდა იმპორტის მოცულობა (იხ. ნახ. 2 და 3).

ნახ. 1 საქართველოს მრეწველობის და ელექტროენერგეტიკის პროდუქცია 2005 წელს, %

1994 წლიდან საქართველოში ელექტროენერჯის წარმოება ფაქტობრივად ერთ დონეზეა (იხ. ცხრილი 1) გაყინული. 12 წლიან პერიოდში (1994-2005 წწ) იგი მხოლოდ 55 მლნ კვტ. სთ-ით, ანუ 0,8%-ით გაიზარდა. 1994 წელს ჰესებში აღინიშნა ელექტროენერჯის გამომუშავების ყველაზე დაბალი დონე ბოლო 26 წლის მანძილზე. ამ წელს საქართველოს ჰესებმა აწარმოეს 4923 მლნ კვტ. სთ., რაც 1997 წლის შემდგომ პერიოდში ყველაზე მცირეა. თესებში ამ თვალსაზრისით სარეკორდო იყო 2002 წელი -

514 მლნ კვტ.სთ. ასეთი მცირე რაოდენობით ელექტროენერგია საქართველოს თბოელექტრო-სადგურებს არ უწარმოებიათ 1950 წლის შემდეგ, ანუ ბოლო 55 წლის მანძილზე.

ცხრილი 1

ელექტროენერგის წარმოება საქართველოში 1990-2005 წლებში
(მლნ კვტ სთ)

წლები	სულ	მათ შორის		ელენერგის წარმოება მოსახლეობის 1 სულზე კვტ. სთ
		ჰესი	თესი	
1990	14246	7600	6646	2626,3
1994	7045	4923	2122	1352,5
1995	7082	6383	699	1399,1
2000	7446	5905	1541	1593,7
2001	6942	5571	1371	1497,8
2002	7256	6742	514	1576,9
2003	7163	6528	635	1567,0
2004	6706	5893	813	1476,1
2005	7100	6070	1030	1565,6

ელექტროენერგის გამომუშავების შემცირება შესაბამისად აისახა ქვეყნის ელექტრიფიკაციის მაჩვენებლებზე. პირველ რიგში, ეს ითქმის 1 სულ მოსახლეზე მისი წარმოების შესახებ. 15 წლის მანძილზე (1990-2005 წწ.) იგი შემცირდა 1,68-ჯერ, ამ პარამეტრით საქართველოს წინ უსწრებს სხვა სახელმწიფოები, მათ შორის დსთ-ის ქვეყნები.

საქართველოში ელექტროენერგეტიკის განვითარება ტრადიციულად ჩამორჩება ეკონომიკის და, მათ შორის მრეწველობის განვითარებას. ეს ტენდენცია ძალაშია თანმედროვე პირობებშიც. 1999-2005 წლებში საქართველოს მრეწველობის პროდუქციის მოცულობა გაიზარდა 2,1-ჯერ, ხოლო მშპ-1,88-ჯერ, მაშინ, როცა ელექტროენერგის წარმოება შემცირდა 12,6%-ით.

ჰიდროელექტროსადგურებში, დაუფინანსებლობის და, შესაბამისად, რემონტების ჩაუტარებლობის მიზეზით, ძალიან დაბალია დადგმული სიმძლავრის გამოყენების კოეფიციენტი, რის გამოც წყალდიდობის დროს იღვრება დიდი ოდენობით წყალი.

სერიოზული პრობლემებია ენერგოსისტემაში სიხშირისა და მაბვების რეგულირების ტექნიკური საშუალებების მუშაობაში. არც ერთ ელექტროსადგურში არ მუშაობს აგრეგატების ბრუნვის (სიხშირის) ავტომატური რეგულატორები; ოპერატიული და სარეზერვო სიმძლავრეების უქონლობის გამო, გაძნელებულია სიხშირის რეგულირება და სასისტემო ავარიების განვითარებაზე ზემოქმედება.

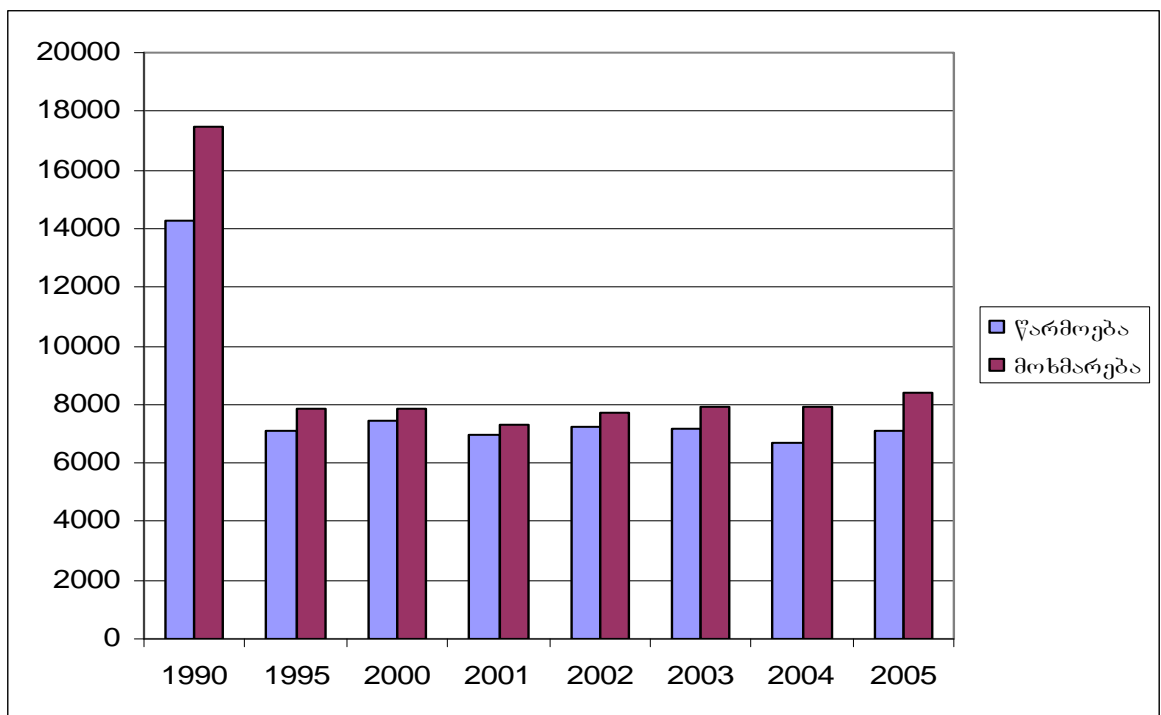
ელექტროგადამცემი ქსელის ტექნიკური ექსპლუატაციის დონე და ენერგოსისტემის დისპეტჩერული მართვის ავტომატიზაციის მოწყობილობების

საიმედოობა მინიმალურადაც ვერ აკმაყოფილებს საჭირო მოთხოვნებს.

გადაუდებელ ამოცანას წარმოადგენს რელეური დაცვისა და ავარიების საწინააღმდეგო ავტომატიკის საშუალებათა ეტაპობრივი რეკონსტრუქცია-მოდერნიზაცია, პირველ რიგში, 500 კვ ძაბვის სატრანზიტო ქსელის აღჭურვა რელეური დაცვისა და ავტომატიკის თანამედროვე მიკროპროცესორული ციფრული აპარატურით. ასევე, დაუყოვნებლივ უნდა დაიწყოს ელექტროსადგურებში ამჟამად მწყობრიდან გამოსული სიხშირის პირველადი რეგულატორების აღდგენა და სიხშირის მეორადი რეგულირების თანამედროვე სისტემების დამონტაჟება და ამუშავება.

საქართველოს ელექტრობალანსის დეფიციტი სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის წლებში უფრო ღრმა გახდა. მართალია, დეფიციტის მოცულობა 4-5-ჯერ და ზოგიერთ წლებში უფრო მეტადაც შემცირდა, მაგრამ ეს მოხდა მოხმარების და შესაბამისად, წარმოების კლების ხარჯზე.

ნახ. 2 ელექტროენერჯის წარმოება და მოხმარება საქართველოში 1990-2005 წლებში მლნ კვტ სთ

მეორე თავში – „საქართველოს ელექტროენერგეტიკის სტრატეგიული პრიორიტეტები“ – განხილულია ისეთი საკვანძო საკითხები, როგორცაა: სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკა, დარგის რეგულირება, ელექტრობაზრის ფუნქციონირება და პრივატიზაცია.

ენერგეტიკული პოლიტიკის ცნებაში იგულისხმება სახელმწიფოს მოქმედებათა გენერალური ხაზი და ღონისძიებათა სისტემა ენერგეტიკის მართვის სფეროში; იგი

მოიცავს დარგში მიმდინარე პროცესებისადმი განსაზღვრული მიმართულების მიცემას, ქვეყნის მიზნებისა და ამოცანების შესაბამისად.

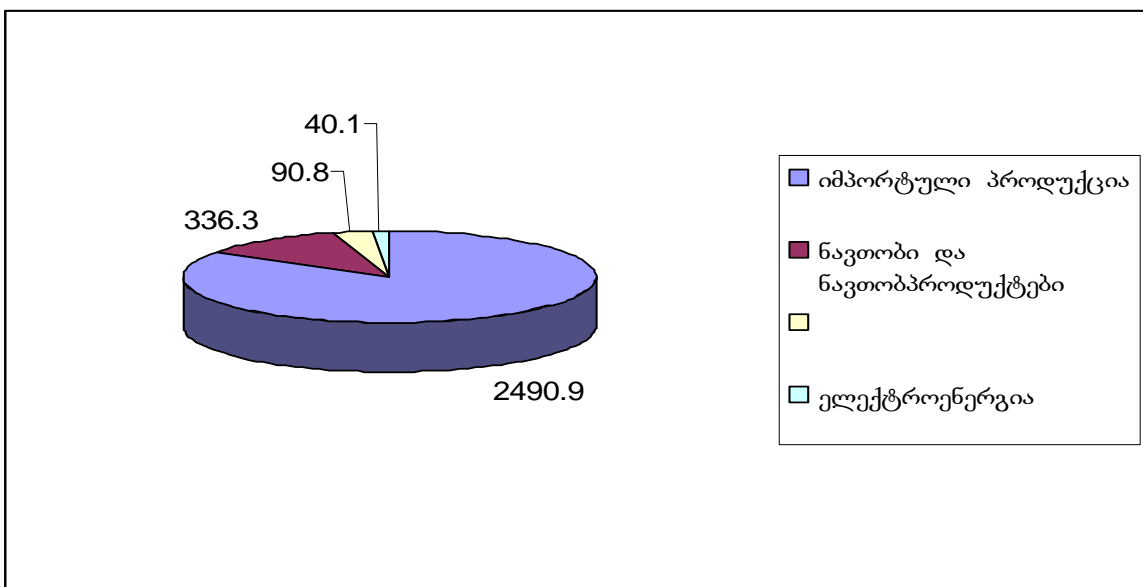
საქართველოს დამოუკიდებლობის წლებში ენერგეტიკის სამინისტროს მიერ დამუშავდა საქართველოს ენერგეტიკული პოლიტიკის კონცეფციის და ძირითადი მიმართულებების პროექტის რამდენიმე ვარიანტი, თუმცა საქართველოს პარლამენტის მიერ მისი მიღება მხოლოდ 2006 წელს მოხერხდა. ეს ფაქტი მნიშვნელოვანი მოვლენა უნდა გახდეს დარგის განვითარებაში. ამის შესაძლებლობას იძლევა ის გარემოება, რომ ქვეყნის უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს მიერ დამტკიცებული ენერგეტიკული პოლიტიკა უკვე კანონიერი საფუძველია ამ სექტორის განვითარებისათვის. თუმცა ქვეყანას ენერგეტიკული სტრატეგია კვლავ არ გააჩნია.

საქართველოს ელექტროენერგეტიკის ჯეროვანი განვითარების ერთ-ერთი აუცილებელი სტრატეგიული ამოცანაა დარგის რეგულირების სრულყოფა. როგორც ცნობილია, საქართველოს ელექტროენერგეტიკის მარეგულირებელი კომისია (სემეკ.) საქართველოში 1996 წლიდან არსებობს. იგი ჯერ ეკონომიკის სამინისტროსთან შეიქმნა, ხოლო 1997 წლის 1 აგვისტოდან ჩამოყალიბდა დამოუკიდებელი სახით.

როგორც შესაბამისი გამოკვლევა უჩვენებს, სემეკის მუშაობის განვლილ პერიოდში უკვე გამოიკვეთა საკმაოდ მნიშვნელოვანი დადებითი ტენდენციები:

- გაცილებით უკეთესი შესაძლებლობები შეიქმნა ენერგეტიკულ სექტორში არსებული პრობლემების გამოვლენისა და გადაჭრისათვის, საფუძველი ჩაეყარა დარგის თვითდაფინანსებას;
- სტიმული მიეცა დარგში კერძო ინვესტიციების განხორციელებას, დაიწყო პრივატიზაცია;
- დაწესდა გამოკვეთილი და სამართლიანი თამაშის წესები სექტორში შემავალი ყველა სუბიექტისათვის;
- ენერგეტიკულმა დარგმა თავი დაიზღვია პოლიტიკური ჩარევისაგან;

ნახ. 3 იმპორტული პროდუქცია და მათ შორის ენერგორესურსები, 2005 წ. მლნ აშშ დოლარი

– ერთმანეთისაგან გაიმიჯნა სახელმწიფოს კომერციული და მარეგულირებელი ფუნქციები.

– შეიქმნა ქვეყნის ეკონომიკის საერთაშორისო ორგანიზაციებში ინტეგრირების ხელსაყრელი პირობები.

შეიძლება ითქვას, რომ სემეკის საქმიანობა გაცილებით წარმატებული იქნებოდა საქართველოს ეკონომიკის მდგრადი განვითარების პირობებში. კრიზისის პერიოდში დარგმა დაკარგა გადახდისუნარიანი მომხმარებელი. ამის შედეგად ენერჯის საფასურის გადახდის მაჩვენებელი მხოლოდ 40-50%-ის ტოლია. აქედან გამომდინარე სახეზეა ბევრი უარყოფითი შედეგი და პროცესი.

კომისია საქართველოში თავიდანვე შეიქმნა დარგის დამოუკიდებელი რეგულირების მიზნით, რათა იგი თავისუფალი ყოფილიყო პოლიტიკური ზეგავლენისაგან, შესაბამისად არ ყოფილიყო პოლიტიკური ორგანო და სამთავრობო სტრუქტურის ნაწილი.

დისერტაციაში კრიტიკულადაა შეფასებული მარეგულირებელი ორგანოს დამოუკიდებლობის შეზღუდვის ნებისმიერი მცდელობა. ნათქვამია, რომ ფუნქციების შემცირების შემთხვევაში სემეკი იქნება სუსტი ორგანიზაცია, რომელიც „მიწებებული“ იქნება აღმასრულებელ ორგანოზე. მის გადაწყვეტილებებს თითქმის არ ექნება გავლენა დარგის საწარმოთა საქმიანობაზე; დაკავებული იქნებოდა ტარიფების დაწესების მხოლოდ არითმეტიკული გაანგარიშებით, დამოუკიდებლად ვერ გადაწყვეტს რეგულირების ვერც ერთ სტრატეგიულ ამოცანას, შეილახება მომხმარებელთა ინტერესები, შემცირდება ინვესტორთა შემოსვლა ქვეყანაში. დაუსაბუთებლად შეიცვლება ტარიფები, დარგში დამკვიდრდება ქაოსი, დაბრკოლდება დარგის განვითარება, შეილახება საქართველოს საერთაშორისო იმიჯი. ამასთან, ნაშრომში გამოთქმულია მოსაზრებები მარეგულირებელი ორგანოს მუშაობის შემდგომი სრულყოფის მიზნით. აღნიშნულია, რომ მას მნიშვნელოვანი სამუშაოები აქვს განსახორციელებელი დარგის ლიცენზიატების მიერ სალიცენზიო პირობების გაცილებით ეფექტურად შესასრულებლად, სატარიფო მეთოდოლოგიის სრულყოფისათვის, მომხმარებელთა უფლებების უკეთ დასაცავად, სექტორის საფინანსო-ეკონომიკური მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად, მარეგულირებელი ნორმატიული დოკუმენტების დამუშავებისა და სრულყოფისათვის.

საქართველოში ელექტროენერჯის საბითუმო ბაზარმა (სესბ) ფუნქციონირება 1999 წლის 1 ივლისს დაიწყო. მისი მიზანი იყო საქართველოს ელექტროენერგეტიკულ სექტორში საბაზრო ურთიერთობების დამკვიდრება, ელექტროენერჯის წარმოების, გადაცემის, დისპეტჩერიზაციის, განაწილების, იმპორტის, ექსპორტისა და მოხმარების სფეროებში ეფექტიანობის ამაღლება და კონკურენციის ეტაპობრივი განვითარება. სექტორში ხელსაყრელი საინვესტიციო გარემოს შექმნა, ლიცენზიატებს შორის საიმედო, სამართლიანი და სტაბილური ურთიერთობების ჩამოყალიბება, ერთიანი ენერგოსისტემის მდგრადი სტრუქტურის შენარჩუნება.

ელექტრობაზრის 6,5 წლიანი მუშაობის შედეგები ელექტროენერჯის საფასურის ამოღების თვალსაზრისით მოცემულია მეორე ცხრილში. სესბს 1999 წლის 1 ივლისიდან 2001 წლის ბოლომდე უშუალოდ სახელმწიფო მართავდა, ხოლო 2002 წლის თებერვლიდან ამ ფუნქციის შესრულებას შეუდგა ესპანურ-შოტლანდიური კონსორციუმი - «იბერდროლას», «აი-პი-ეის» და «ომელის» შემადგელობით.

ცხრილი 2

საქართველოს ელექტროენერჯის საბითუმო ბაზრის საქმიანობის მაჩვენებლები
1999-2005 წლებში. (მლნ ლარი)¹

მაჩვენებლები	დარიცხვა	მთლიანი გადახდა	გადახდის დონე %-ში
1999 წელი			
გამანაწილებელი კომპანიები	101,3	28	27,7
პირდაპირი მომხმარებლები	43,8	16,1	36,6
სულ	145,1	44,1	30,4
2000 წელი			
გამანაწილებელი კომპანიები	202,8	38,9	19,2
პირდაპირი მომხმარებლები	52,1	16,8	32,2
სულ	254,9	55,7	21,9
2001 წელი			
გამანაწილებელი კომპანიები	141,8	30,2	21,3
პირდაპირი მომხმარებლები	47,1	33,7	71,5
სულ	188,9	63,9	33,8
2002 წელი			
გამანაწილებელი კომპანიები	148,1	96,2	65
პირდაპირი მომხმარებლები	43,9	67,5	153,8
სულ	192	163,7	85,3
2003 წელი			
გამანაწილებელი კომპანიები	132,5	79,3	59,8
პირდაპირი მომხმარებლები	39,8	36,6	92,1
სულ	172,3	115,9	67,3
2004 წელი			
გამანაწილებელი კომპანიები	142,9	36,9	25,8
პირდაპირი მომხმარებლები	54,2	53	97,8
სულ	197,1	89,9	45,6
2005 წელი			
გამანაწილებელი კომპანიები	211	91,7	43,4
პირდაპირი მომხმარებლები	58,5	63,3	108,3
სულ	296,5	155	57,5

როგორც ცხრილი 2-დან და ნახ.4-დან ჩანს, 2002 - 2005 წლებში სესბში ელექტროენერჯის საფასურის ამოღება არ გაზრდილა არც თანხებში და არც პროცენტებში. კერძოდ, 2005 წელს მთლიანმა გადახდამ შეადგინა 155 მლნ ლარი, მაშინ როცა ეს მაჩვენებელი 2002 წელს 163,7 მლნ ლარს უდრიდა; გადახდის დონე კი შესაბამისად 57,5% და 85,3% იყო. სესბისათვის მთავარ პრობლემას წარმოადგენს სექტორში დაგროვილი დავალიანების დაუფინანსებლობა. 2005 წლის ბოლოსათვის ამ თანხამ 720,9 მლნ ლარი შეადგინა, მაშინ როცა 2000 წლის ბოლოსათვის იგი 2,4-ჯერ ნაკლები, ანუ 300,7 მლნ ლარი იყო. კუთნილი თანხების მიუღებლობა ჯაჭვურად იწვევს საბიუჯეტო და არასაბიუჯეტო ფონდებისადმი ვალდებულებების, მუშა-მომსახურებათა ხელფასების დავალიანებათა წარმოშობას და ზრდას, აქედან გამომდინარე ქვეყანაში სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესებას.

ყოველივე ეს დღის წესრიგში აყენებს მისი მუშაობის ძირეული გარდაქმნის აუცილებლობას. საჭიროა მის ნაცვლად ჩამოყალიბდეს ისეთი ახალი სტრუქტურა, რომლის ამოცანა იქნება რეალობაში ზუსტად და მკაფიოდ ასახოს ბაზრის მონაწილე სუბიექტების ინტერესების დაბალანსება, უზრუნველყოს მათი ფინანსური

¹ წყარო: საქართველოს ელექტროენერჯის საბითუმო ბაზრის 2005 წლის ანგარიში. გვ. 10.

განვითარება, სტაბილურობა და ენერგეტიკულ სექტორში საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი საბაზრო პრინციპების დამკვიდრება.

საქართველოს ელექტროენერგეტიკის ერთ-ერთი სტრატეგიული პრიორიტეტია დარგის პრივატიზება. საერთოდ, პრივატიზების პროცესი სახელმწიფოსათვის, ცხადია მეტად მნიშვნელოვანი მოვლენაა და მას სახელმწიფოდან განსაკუთრებული ყურადღება ესაჭიროება. პირველ რიგში, ეს ენერგეტიკის პრივატიზებაზე ითქმის, რომელიც საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად (მუხლი 3. პუნქტი 1), სახელმწიფო ორგანოთა განსაკუთრებულ გამგებლობას განეკუთვნება.

საქართველოს ენერგეტიკაში პრივატიზება ეტაპობრივად მიმდინარეობს. როგორც ცნობილია, პირველ ეტაპზე პრივატიზებულ იქნა მცირე ჰესები, ხოლო შედარებით ფართომასშტაბიანი პრივატიზება დაიწყო 1998 წელს, როცა გაიყიდა სს „თელასი« და სხვა ობიექტები. სახელმწიფომ პრივატიზების განხორციელებით მნიშვნელოვანი შედეგები მიიღო. მათ შორის აღსანიშნავია:

– ახალი ტიპის მესაკუთრის ფორმირების შედეგად მომზადდა წინაპირობები, რომ მინიმუმამდე დავიდეს ისეთი მანკიერი მოვლენების გამოვლინება როგორცაა: დატაცება, გაფლანგვა, შემოსავლების დამალვა, არაკომპეტენტურობა და ა.შ.

– ინვესტორის მიერ ვალების ნაწილი დაიფარა, ნაწილის გადახდა შეჩერდა;

– ენერჯის საფასურის ანაზღაურებისა და მოსახლეობისაგან მისი გადახდის საკითხს ინვესტორი არეგულირებს;

– თანდათან წყდება ელექტროენერჯის დაზოგვის საკითხი;

– უცხოური კრედიტების ათვისება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, ძირითადად, გადასულია ინვესტორებზე;

– გარკვეულწილად გაიზარდა გადასახადების გადახდები და სახელმწიფოს შემოსავლები;

– ენერჯიაშემცველების შექმნასა და დარგის რეაბილიტაციას ახორციელებს ინვესტორი;

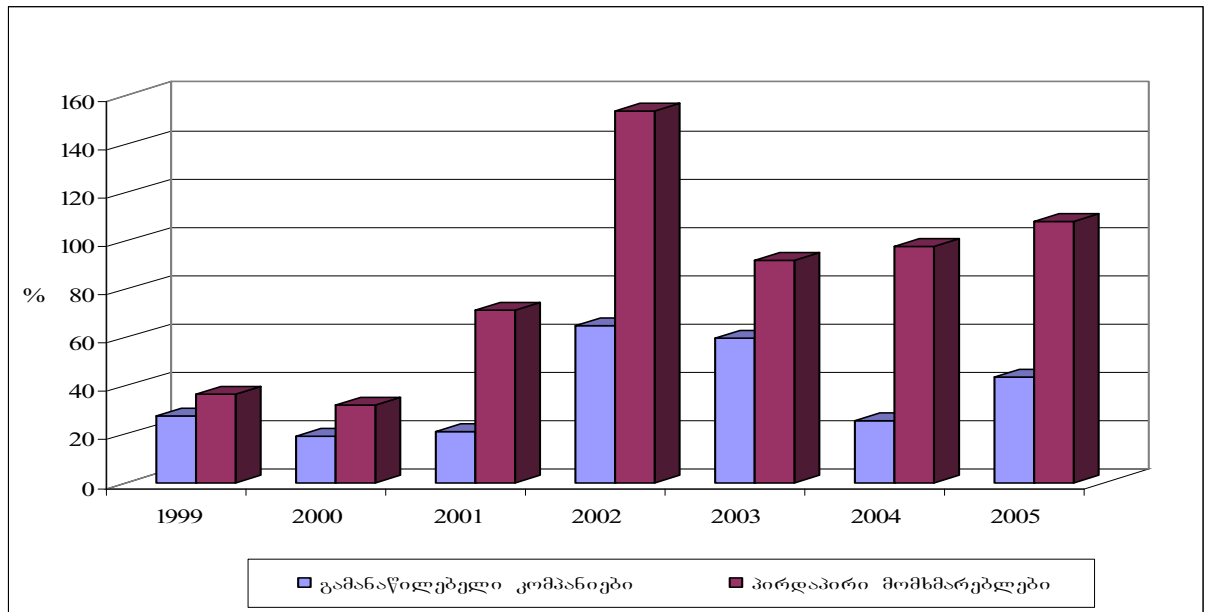
– მოწოდებული ენერჯის ღირებულების სრულმა გადახდამ დადებითი გავლენა იქონია ენერგეტიკის სხვა დარგებზეც;

– გაიზარდა შესაძლებლობა დარგის საექსპორტო პოტენციალის უკეთ გამოყენებისათვის.

საქართველოს ენერგეტიკული ობიექტების პრივატიზაციის მე-3 ეტაპი, მთავრობის გადაწყვეტილებით, განხორციელდა 2006 წელს. მისი მთავარი მიზანია საქართველოს ენერგოსექტორის მდგრადობისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. ეს მიღწეულ უნდა იქნეს ამ ობიექტების აღდგენა-რეაბილიტაციით, უმცირესი დანახარჯებით, ეკოლოგიურად სუფთა ენერჯის წარმოება-მიწოდებით.

საქართველოს ენერგეტიკის სტრატეგიული გეგმის მიხედვით, პრივატიზებას ექვემდებარება ყველა ენერგეტიკული ობიექტი, გარდა სექტორის სისტემური ოპერატორისა (შპს „საქართველოს სახელმწიფო ელექტროსისტემა«).

ნახ. 4 სესბ-ში ელენერჯის საფასურის გადახდის დინამიკა 1999-2005 წლებში %.

გამოცხადებული პრივატიზაციის წარმატებით ჩატარება ქვეყნის საიმედო ენერგოუზრუნველყოფის აუცილებელი პირობაა. ეს ურთიერთხელსაყრელი პირობების დაცვით უნდა მოხდეს. რამდენადაც ჩვენს ენერგობიექტებს, განსაკუთრებით სადისტრიბუციო კომპანიებს მნიშვნელოვანი კრედიტორული დავალიანებები გააჩნიათ სხვადასხვა ორგანიზაციების (საბითუმო ბაზარი, ბიუჯეტი, გაუცემელი ხელფასები) მიმართ. მიზანშეწონილია რომ ინვესტორს, რაც შეიძლება, ასეთ ვალდებულებებისაგან თავისუფალი ობიექტი დახვდეს.

მესამე თავი – „საქართველოს ელექტროენერგეტიკის განვითარების პოტენციალი“ – სამ პარაგრაფს მოიცავს, მათ შორისაა: ენერგეტიკული რესურსები, ენერგოეფექტურობის ამაღლება და საერთაშორისო ენერგეტიკულ სისტემაში ინტეგრირება.

ნაშრომში დახასიათებულია საქართველოს ენერგეტიკული რესურსები – ტრადიციული და არატრადიციული. დისერტანტის აზრით, საქართველო არ შეიძლება ჩაითვალოს ენერგეტიკული რესურსებით ღარიბად. ამის საფუძველს, უპირველეს ყოვლისა, იძლევა ქვეყნის ტერიტორიაზე არსებული ჰიდროენერგეტიკული რესურსები, რომელიც შეიცავს უზარმაზარი სიდიდის ენერგიას. მათი გამოყენების დონე კი მეტად დაბალია. 2005 წლის მონაცემებით, საქართველოს ჰესებმა გამოიმუშავეს 6070 მლნ. კვტ. სთ. ელექტროენერგია, ანუ საქართველოში აღრიცხული ჰიდროენერგო-რესურსების თეორიული შესაძლებლობის 4,5%, ტექნიკური მარაგის 8,9% და ეკონომიკურად ხელსაყრელი მარაგის 19,0%. კიდევ უფრო დაბალია ათვისების დონე ადგილობრივი სათბობის სახეების მხრივაც. ამჟამად იგი ტექნიკურ შესაძლებლობასთან შედარებით დაახლოებით შეადგენს ნავთობში 0,09%-ს, ნახშირში – 0,0014%. უფრო დაბალ დონეზეა არატრადიციული ენერგორესურსების გამოყენება.

საქართველო განსაკუთრებით მდიდარია ენერგიის არატრადიციული რესურსებით. ეს შეეხება მის თითქმის ყველა სახეს – ქარის, მზის, გეოთერმული წყლების, ბიომასის, წყალბადის ენერგიას, აგრეთვე მეორად ენერგეტიკულ რესურსებს. დისერტაციაში დაწვრილებითაა დახასიათებული თითოეული მათგანის რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლები, მათი გამოყენების პოტენციალი.

მთლიანი შიდა პროდუქტის ენერგო და ელექტროტევადობა 2004 წელს
საქართველოში და მსოფლიოს ზოგიერთ ქვეყანაში

ქვეყნების დასახელება	ენერგოტევადობა, კვ/დოლ.	ელექტროტევადობა, კვტ.სთ/დოლ.	% საქართველოსთან შედარებით	
			ენერგოტევადობა	ელტევადობა
საქართველო	0,56	1,45	100,0	
თურქეთი	0,38	0,54	67,8	37,2
აშშ	0,25	0,41	44,6	28,3
დიდი ბრიტანეთი	0,18	0,27	32,1	18,6
საფრანგეთი	0,15	0,25	26,8	17,2
გერმანია	0,13	0,21	23,2	14,5
იაპონია	0,09	0,18	16,1	12,4
მსოფლიო, საშუალოდ	0,29	0,41	51,8	28,2

ნაშრომში ენერგოეფექტურობის ამაღლება ელექტროენერგეტიკის პოტენციური განვითარების უმნიშვნელოვანეს შემადგენელ ნაწილადაა მიჩნეული.

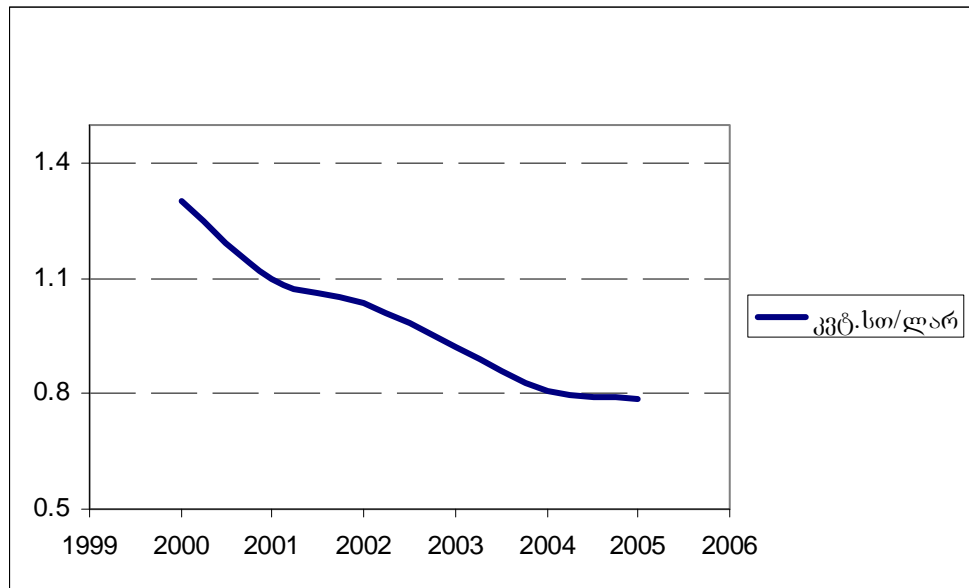
ენერგოეფექტურობის ამაღლება შეიძლება მიღწეულ იქნეს დანაკარგების შემცირებით, რესურსდამზოგი ტექნოლოგიების გამოყენებით, შრომის მაღალი ორგანიზაციით.

დამოუკიდებლობის წლებში საქართველოში შეინიშნება ენერგოეფექტურობის ამაღლების ტენდენცია როგორც ენერგოტევადობის, ისე ენერგიის დანაკარგების შემცირების თვალსაზრისით. მაგ., 2000-2005 წლებში მთლიანი შიდა პროდუქტის ელექტროტევადობა შემცირდა 40,0%-ით, (ნახ. 5), მთლიანი ენერგოტევადობა – 36,7%-ით. ხოლო გადაცემის ქსელში ელექტროენერგიის დანაკარგები – 1,6-ჯერ.

მიუხედავად აღნიშნულისა, ამ სფეროშიც საქართველოს მნიშვნელოვანი პოტენციალი აქვს. ამას ადასტურებს ჩვენი ქვეყნის ანალოგიური მაჩვენებლების შედარება სხვა სახელმწიფოებში არსებულ პარამეტრებთან ენერგოტევადობის შესახებ. კერძოდ, 2004 წლის მდგომარეობით, საქართველოსთან შედარებით მშპ-ის ენერგოტევადობა აშშ-ში 55,4%-ით, თურქეთში – 32,2%-ით, საფრანგეთში – 3,7-ჯერ, იაპონიაში – 6,2-ჯერ და ა.შ. ნაკლები იყო. (იხ. ცხრილი 3) დაახლოებით იგივე მდგომარეობაა მშპ-ის ელექტროტევადობის მხრივაც. ყოველივე ეს კი ამ მხრივ ჩვენს ქვეყანაში მნიშვნელოვანი პოტენციალის არსებობაზე მიუთითებს.

ავტორის მიერ საქართველოში ელექტროენერგეტიკის განვითარების მნიშვნელოვან ხელსაყრელ ფაქტორადაა მიჩნეული ქვეყნის გეოპოლიტიკური მდგომარეობა. აქედან გამომდინარე დარგის განვითარებისათვის დიდი პოტენციალია მყარი საგარეო ენერგეტიკული კავშირების დამყარება და რეგიონული ბაზრის შექმნა. საიმედო ენერგომომარაგებასთან ერთად, იგი უზრუნველყოფს: დანახარჯების ეკონომიას ელექტროენერგიის წარმოებაში, მაკროეკონომიკურ უპირატესობებს, ენერგეტიკული სექტორის რეფორმის და ევროკავშირის ბაზარში მონაწილეობის შესაძლებლობას.

ნახ. 5 მშპ ელექტროტევადობა საქართველოში

დასასრულ, სადისერტაციო ნაშრომში გაკეთებულია გამოკვლევის ძირითადი დასკვნები:

1. ჩატარებულმა კვლევებმა დაადასტურა საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ელექტროენერგეტიკის მზარდი როლი და მნიშვნელობა. გარდამავალ პერიოდში დარგის განვითარებაში არსებულმა პრობლემებმა უფრო მასშტაბური შეფერხებები გამოიწვიეს მთელი ეკონომიკისა და მისი ცალკეული დარგების განვითარებაში, ვიდრე რეფორმამდელ პერიოდში. გარდამავალ პერიოდში ელექტროენერგეტიკაზე მოდიოდა მრეწველობაში შექმნილი მთელი პროდუქციის მესამედზე მეტი, მაშინ, როცა საბჭოთა პერიოდში ეს დონე ათჯერ ნაკლები მაინც იყო. აღსანიშნავია, რომ ამჟამად (2005 წ.) საქართველოში შემოტანილი სხვადასხვა დასახელების სასაქონლო პოზიციებში ენერგეტიკული პროდუქცია გამოკვეთილად პირველ ადგილზეა, ხოლო ელექტროენერჯის შემოტანაზე იხარჯება თითქმის იგივე თანხა რაც ხორბალზე.

2. დამოუკიდებლობის წლებში საქართველოში ელექტროენერჯის როგორც წარმოება, ისე მოხმარება განახევრდა. შემცირების ტემპი განსაკუთრებით მაღალი იყო პირველ ეტაპზე – 1990-1995 წლებში, გამომუშავების კლება შეიმჩნეოდა როგორც ჰესებში, ისე თბოსადგურებში. ამასთან გაუარესდა ელექტროენერჯის მოხმარების სტრუქტურაც. დროის შედარებით ამ მცირე მონაკვეთში (5 წელში) მრეწველობაში იგი შემცირდა 8,4-ჯერ, ტრანსპორტზე – 4,1-ჯერ, მშენებლობაში – 6,1-ჯერ, ხოლო სოფლის მეურნეობაში – 32,2-ჯერ.

1994 წლიდან საქართველოში ელექტროენერჯის წარმოება და მოხმარებაც ფაქტობრივად ერთ დონეზეა. 12 წლიან პერიოდში (1994-2005წ.წ.) წარმოება მხოლოდ 0,8%-ით გაიზარდა, მოხმარება – 5,2%-ით. გაუარესდა ელექტრიფიკაციის მაჩვენებლებიც. მაგ., 2005 წელს ელექტროენერჯის წარმოებამ 1 სულ მოსახლეზე 1990 წლის მაჩვენებლის 59,6% შეადგინა, ხოლო 2000 წლის მაჩვენებლის – 98,2%. ენერგოსისტემის გენერაციის ძირითად ობიექტებზე შეინიშნება სიმძლავრის გამოყენების მაჩვენებლების გაუარესება. საჭიროა წარმოების როგორც რაოდენობრივი, ისე ხარისხობრივი პარამეტრების გაუმჯობესება, რაც ელექტროფიკაციის დონის ამაღლების საფუძველი გახდება.

3. თანამედროვე პირობებში საქართველოში კვლავ გრძელდება არახელსაყრელი თანაფარდობა ეკონომიკის, მათ შორის მრეწველობის და ელექტროენერჯეტიკის განვითარებას შორის. კერძოდ, 1999-2005 წლებში მრეწველობის პროდუქციის მოცულობა გაიზარდა 2,1-ჯერ, მაშინ, როცა ელექტროენერჯის წარმოება შემცირდა 12,6%-ით. იგივე მდგომარეობაა მთლიან შიდა პროდუქტთან მიმართებაში. ელექტროენერჯის წარმოების აღნიშნული შემცირების პირობებში მშპ გაიზარდა 1,88-ჯერ. საჭიროა კი პირიქით, ელექტროენერჯის წარმოება წინ უსწრებდეს ეკონომიკის ზრდას.

4. საანალიზო პერიოდში კვლავ სახეზეა საქართველოს ელექტრობალანსის დეფიციტურობა, რომელიც 1995-2005 წლებში გაიზარდა 1,7-ჯერ. საქართველოს თანამედროვე ელექტრობალანსის დამახასიათებელი ტენდენციაა ენერგიაზე მზარდი მოთხოვნილების დაკმაყოფილება არა ადგილობრივი წარმოების მასშტაბის გაზრდით, არამედ გარედან შემოტანილი, ანუ იმპორტული ენერჯის მატებით, რაც მიუღებელია. საჭიროა მომავალში ელექტრობალანსის სრულყოფა მოხდეს უპირატესად ადგილობრივი რესურსების გაზრდის გზით;

5. არსებული მასალების ანალიზი უჩვენებს, რომ ელექტროენერჯეტიკის დარგში მიმდინარე რეფორმების (რეგულირება, საბითუმო ბაზრის ფუნქციონირება, პრივატიზაცია) პირველი შედეგები ძირითადად დადებითად უნდა შეფასდეს. ამასთან საჭიროა მისი შემდგომი დახვეწა. რეგულირების სფეროში აუცილებელია მარეგულირებელი ორგანოს დამოუკიდებლობის სრულად შენარჩუნება, თანამედროვე

მოთხოვნათა შესაბამისად უნდა დაიხვეწოს ტარიფების დადგენის მეთოდოლოგია და თანდათანობით კურსი იქნეს აღებული მის ლიბერალიზაციაზე (პირველ რიგში მცირე ჰესებზე). ელექტრობაზრის ძირითად ამოცანად კვლავ რჩება მიწოდებული ელექტროენერჯის საფასურის გადახდის მაჩვენებლის გაზრდა. რაც შეეხება პრივატიზაციას, ჩვენი აზრით, აუცილებელია მისი მაქსიმალურად გამჭირვალედ ჩატარება; გათვალისწინებული უნდა იქნას პრივატიზაციის წინა ეტაპებზე დაშვებული შეცდომები. მიზანშეწონილია, რომ ინვესტორს, რაც შეიძლება, ვალდებულებებისაგან გაწმენდილი ობიექტი დახვდეს. ეს, პირველ რიგში, შეეხება კრედიტორულ დავალიანებებს.

6. საქართველოს მნიშვნელოვანი ენერგეტიკული რესურსები გააჩნია; ქვეყანა განსაკუთრებით მდიდარია ჰიდროენერგეტიკული და ენერჯის არატრადიციული რესურსებით. დისერტაციაში დაწვრილებითაა დახასიათებული თითოეული მათგანის რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლები, მათი გამოყენების პოტენციალი და გაუმჯობესების გზები.

7. ელექტროენერგეტიკის სტრატეგიული განვითარების უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი ნაწილია ენერგოეფექტურობის ამაღლება. ცნობილია, რომ მე-20 საუკუნეში მთელ მსოფლიოში და, მათ შორის საქართველოში, სამეურნეო ბრუნვაში ინტენსიურად იყო ჩართული იოლად ხელმისაწვდომი, ძირითადად ორგანული წარმოშობის ენერგორესურსები. ამის შედეგად ენერგეტიკულმა ბაზამ პრაქტიკულად ამოწურა ტრადიციული შესაძლებლობები. ჩვენი აზრით, 21-ე საუკუნეში ენერჯის წარმოებისა და მოხმარების მაშინდელი სტრუქტურა არანაირად არ შეიძლება შენარჩუნებულ იქნას.

8. დამოუკიდებლობის წლებში საქართველოში სახეზეა ენერგოეფექტურობის ამაღლების ტენდენცია. თუმცა ამ სფეროშიც მნიშვნელოვანი პოტენციალია. კერძოდ, საქართველო ამ თვალსაზრისით ჯერ კიდევ ჩამორჩება ბევრ ქვეყანას.

9. საქართველოს ენერგეტიკის განვითარებისათვის დიდი პოტენციალია მისი ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა და აქედან გამომდინარე მყარი საგარეო ენერგეტიკული კავშირების დამყარება და რეგიონული ბაზრის შექმნა. იგი ენერგოუსაფრთხოებასთან ერთად შესაძლებლობას იძლევა გავწიოთ

ელექტროენერჯის წარმოებაზე დანახარჯების ეკონომია, მივალწიოთ მაკროეკონომიკურ უპირატესობებს ენერგეტიკული სექტორის რეფორმის და ევროკავშირის შიდა ბაზარში გაწევრიანების თვალსაზრისით.

სამუშაოს ძირითადი შედეგები გამოქვეყნებულია ავტორის შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. საქართველოს ელექტრობაზარი და სისტემის განვითარება. „ენერჯია“, №1, 2006 წ. თბილისი. ი. ჩომახიძე

2. საქართველოს ელექტროენერგეტიკის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები. „საქართველოს საინჟინრო სიახლენი“, №3, 2006 წ. თბილისი (რუსულ ენაზე), ი. ჩომახიძე

3. თანამედროვე პირობებში ელექტროენერგეტიკის როლი და მნიშვნელობა საქართველოს ეკონომიკაში. „ენერჯია“, №2, 2006 წ. თბილისი. ი. ჩომახიძე

4. საქართველოს ელექტრობალანსი. „მეცნიერება და ტექნოლოგიები“, №3. 2006 წ. თბილისი. ი. ჩომახიძე

5. საქართველოს ენერგეტიკული რესურსები და მათი ათვისება. მონოგრაფია; «ტექნიკური უნივერსიტეტის» გამომცემლობა. 2006 წ. ი. ჩომახიძე

6. ენერგოეფექტურობა საქართველოში «სამთო ჟურნალი». №2. 2005 წ. თბილისი. ი. ჩომახიძე